

аркуші паперу, оброблені ортотолідином), які використовуються одночасно в якості засобів, копіюючих і закріплюючих сліди рук, виявлені за допомогою парів йоду.

Закріплення виявлених слідів на поверхні об'єктів – ще один спосіб фіксації слідів рук – служить для запобігання механічним ушкодженням слідів чи знищення в результаті неправильного пакування, транспортування чи випадкового впливу [3, с. 101–104].

Отже, правильне застосування різноманітних способів фіксації слідів папілярних візерунків на місці події має важливе значення для подальшого розслідування кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Корниенко Н.А. Следы человека в криминалистике: учебн.-методич. пособ. СПб.: Питер, 2001. 352 с.
2. Криміналістичне дослідження слідів рук: наук.-практ. посіб.; за ред. Я.Ю. Кондратьєва / [О.П. Дубовий, В.Я. Лукашенко, Я.В. Рибалко та ін.]. К.: Атіка, 2000. 152 с.
3. Шведова О.В. Дактилоскопічні дослідження: навч. посіб. Київ, 2010. 208 с.

Щербакова Ганна Володимирівна,

старший викладач відділу підготовки прокурорів з процесуального керівництва та криміналістичного забезпечення досудового розслідування інституту спеціальної підготовки Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ Й ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

17.10.2019 року набув чинності закон № 187-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» від 4.10.2019 року (далі закон).

Із прийняттям цього закону, окрім іншого, зазнали змін положення КПК України, які регламентують підстави та порядок проведення експертиз. Зупинимось на окремих із них.

Частиною 1 ст. 242 КПК України встановлено, що експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених ст. 244 КПК України, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Отже вищезазначена чинна норма наділила сторони кримінального провадження правом на самостійне залучення експерта для проведення експертизи без звернення до слідчого судді.

Також відмітимо, що було змінено перелік питань, для з'ясування яких слідчий, прокурор зобов'язані призначити експертизу у кримінальному провадженні. Так у чинній редакції п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України зазначається: «визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням». Інша новація стосується того, що було виключено п. 5 ч. 2 ст. 242 КПК України (встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 155 КК України).

Окрім цього, слідчий та прокурор самостійно без звернення до слідчого судді зобов'язані залучити експерта (експертів) для проведення психіатричної експертизи з метою підтвердження неосудності чи обмеженої осудності особи. Такі зобов'язання виникають якщо будуть встановлені обставини, які дають підстави вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному або обмежено осудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними (ч. 1 ст. 509 КПК України). Виключенням є випадки примусового залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи, яке здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду (ч. 3 ст. 242 КПК України).

На сьогоднішній день право слідчого судді на самостійне залучення експерта для проведення експертизи є обмеженим, та надається виключно на підставі клопотання сторони захисту (ст. 242 КПК України). Завдяки цьому, на мій погляд суттєво спростилась процедура *призначення експертизи*.

Натомість діючими до 17.10.2019 року нормами КПК України, відповідальність про визначення підстав для проведення експертизи покладалася на слідчого суддю. Це призводило до невинуватеного розширення меж судового втручання в діяльність органів досудового розслідування, великих витрат часу слідчих та прокурорів для отримання дозволів на проведення експертиз тощо. Тому вважаю, що більшість згадуваних законодавчих новел, які стосуються питань призначення та проведення експертизи є виправданими.

Втім, нововведення ніяким чином не вплинуло на допущення помилок слідчим, прокурором під час призначення експертизи. Йдеться про: неправильне або неточне формулювання питань перед експертом або упущення суттєвих питань; фіксування у процесуальних документах хибних даних; призначення не всіх необхідних у справі експертиз; формулювання питань, які не належать до компетенції експерта; затягування строків призначення та проведення експертиз; ненадання достатньої кількості необхідних зразків для дослідження; направлення на експертизу неякісних об'єктів дослідження тощо.

З метою уникнення подібних та інших помилок прокурору та слідчому ініціюючи питання про призначення експертизи необхідно

дотримуватися положень Закону України «Про судову експертизу», КПК України, Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. Окрім цього, для дієвого використання можливостей судових експертиз у кримінальному провадженні не менш важливою є тактична складова цієї діяльності.

З тактичних міркувань, потрібно щоб достатньо уваги приділялося питанню підготовки до призначення експертизи. При цьому важливо, щоб відбувалася взаємодія між особою, що ініціює питання призначення експертизи та експертом. Така взаємодія повинна відбуватися як під час підготовки до призначення експертизи, так і на послідуючих етапах. Це сприятиме уникненню формального підходу до призначення експертиз; правильному визначенню необхідних експертиз, які слід призначити у конкретному кримінальному провадженні, визначенню послідовності призначення експертиз; коректному формулюванню питань тощо [1, с. 39–44].

При визначенні питань експерту, формулювати їх слід таким чином, щоб вони: не виходили за межі його компетенції; мали логічну послідовність; характеризувалися повнотою, мали комплексний характер; були чіткими та зрозумілими, що виключало б їх неоднозначне тлумачення [2, с. 215].

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії слідчого, прокурора, експерта та ін. учасників кримінального провадження при призначенні та проведенні експертиз. К.: ГПУ, 2015. 64 с.

2. Сучасні проблеми криміналістики: навч. посіб. / О.В. Геселев, І.І. Присяжнюк, Я.А. Соколова, Г.В. Щербакова. К.: НАПУ; Кіровоград: МПП «Антураж А», 2012. 424 с.

Юнацький Олександр Володимирович,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

СУДОВІ СИТУАЦІЇ ЯК КОМПОНЕНТИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ

Пізнавальний характер судової діяльності є надзвичайно складним. Це обумовлене, в першу чергу, вирішенням складних розумових завдань, необхідністю інтелектуальних зусиль та мисленневою роботою.

Основна мета пізнавальної діяльності суду полягає у накопиченні необхідної інформації для здійснення конструктивної діяльності – винесення вироку.

Для того, щоб полегшити складну і відповідальну конструктивну діяльність суду щодо винесення вироку, ще на